

ספר משלי פרק ג

(יג) אֲשֶׁרִי אָדָם מְצָא חֲכָמָה וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה:
 (יד) כִּי טוֹב סְתָרָה מִסֶּחֶר כֶּסֶף וּמִחֲרוֹץ תְּבוּאָתָה:
 (טו) יִקְרָה הֵיא מִפְּנֵיִם {מִפְּנֵינִים} וְכֹל חֲפָצֶיךָ לֹא יִשּׁוּ בָּה:
 (טז) אַרְךָ יָמִים בְּיַמִּינָה בְּשִׂמְאוֹלָה עֹשֶׂר וְכָבוֹד:
 (יז) דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי נְעָם וְכֹל נְתִיבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם:
 (יח) עֵץ חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּה וְתַמְכֶיהָ מְאֹשֶׁר:

כלי יקר על שמות פרק כה פסוק לא

ועל צד הרמז נ"ל, שג' פרשיות סמוכים אלו ארון, שלחן, מנורה, כוללים כל הצלחות האדם בעה"ז ובעה"ב כי הארון נזכר תחילה לפי שהוא מדריך את האדם לבא לידי שלימותו כי במה יזכה נער ארחו, ויקח שם ויפת מבני אדם וסמא דחיי בעה"ז ובעה"ב כ"א ע"י זאת התורה אשר אורך ימים בימינה לעולם שכולו ארוך ועושר וכבוד בשמאלה בעה"ז. והנה בפרשת הארון לא נזכר כ"א עצם המעשה אשר יעשה האדם אבל לא נזכר שם שום תשלום גמול,

ומטעם זה תמצא בפרשת הארון כל אותיות מן אלפ"א בית"א חוץ מן גימ"ל ויש בזה רמז שלא ילמוד תורה לשם תשלום גמול אלא תורת אמת יהיה בפיו שאינו מצפה לתשלום גמול, כמ"ש (אבות א ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס כו', ולכך אין שם גימ"ל שהרי ארז"ל (שם ד ב) שכר מצוה מצוה וא"כ המעשה עצמו גמולו ואינו רשאי לצפות על גמול אחר והרי כאלו נכתב שם גימ"ל כי המעשה של המצוה הוא גמולו,

אבל מ"מ אעפ"י שהוא לא יצפה אל תשלום גמול אחר מ"מ סוף הכבוד לבא והקב"ה אינו מקפח שכר כל בריה בעה"ז ובעה"ב ע"כ הזכיר מיד אחר מעשה הארון שני הגמולים כסדר הווייתן:

עקידת יצחק - שער סז

כי אל ביאור זה אמר החכם עליה אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד (משלי ג'). הנה כי אורך הימים לעולם שכלו טוב וארוך הוא המכוון ממנה בעצם וראשונה, כי על כן ייחס אותם אל הימין, שהוא הצד היותר עצמי אל האדם והתחלת תנועותיו וכל תשמישיו. אמנם העושר והכבוד עם שהם דברים עקריים בעיני רוב האנשים הרודפים אחר הקנינים המדומים, הנה הוא ייחס אותם אל המשאל, לומר כי אם הם צורך מה אל הצלחת הנפש ותומכים האושר ומיפים אותו, כמו שעוזרת השמאל אל הימין, מכל מקום הצלחת הנפש הוא העקר, כמו שהימין הוא העקר, והוא המבוקש בעצם וראשונה מהחכמים והשלימים:

והוא מה שאמר במקום אחר לב חכם לימינו ולב כסיל לשמאלו (קהלת י'). ירצה, שדעת החכם ולבו אפילו בכל מה שישתדל להשיג הקנינים הזמניים, הוא להגיע בהם אל קץ הימין, והוא השלימות האמיתי. אמנם הכסיל הוא הפך זה, שאפילו כשידרוש ויתור החכמה מהחכמות, אין כוונתו כי אם אל מה שיגיעו לו על ידה מתועלות העולם הזה, המיוחסים אל השמאל. וכמו שאמרו (ספרי עקב פ' והיה אם שמע) הריני לומד תורה על מנת שאקרא רבי או שאעשיר, וכבר דרשו חז"ל (תנחומא פ' מטות) הכתוב הזה על בני גד ובני ראובן כמו שיבא במקומו ב"ה. (שער פ"ה):

רמב"ם תלמוד תורה פרק ג

הלכה ו

מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה, לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל, ולא עליך הדבר לגמור ולא אתה בן חורין ליבטל ממנה ואם הרבית תורה הרבית שכר, והשכר לפי הצער.

הלכה יב

אין דברי תורה מתקיימין במי שמרפה עצמו עליהן, ולא באלו שלומדין מתוך עידון ומתוך אכילה ושתיה, אלא במי שממית עצמו עליהן ומצער גופו תמיד ולא יתן שינה לעיניו ולעפעפיו תנומה, אמרו חכמים דרך רמז זאת התורה אדם כי ימות באהל אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו באהלי החכמים, וכן אמר שלמה בחכמתו התרפית ביום צרה צר כחכה, ועוד אמר אף חכמתי עמדה לי-חכמה שלמדתי באף היא עמדה לי, אמרו חכמים ברית כרותה שכל היגע בתורתו בבית המדרש לא במהרה הוא משכח, וכל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנאמר ואת צנועים חכמה, וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו תלמודו מתקיים בידו, אבל הקורא בלחש במהרה הוא שוכח.